

p | dd

stichting planologische discussiedagen

www.plandag.net

info@plandag.net

p l a n d a g 2 0 2 2

JURYRAPPORT JONGERENPRIJS 2022

De prijs Jonge Planoloog wordt mede mogelijk gemaakt door

OMGEVING

LANDSCAPE ARCHITECTURE . URBANISM

KANDIDATEN

Aan deze editie van de PlanDag 'Prijs voor jonge planoloog', gesponsord en ondersteund door studie bureau OMGEVING, werden zes papers ingediend: vier papers uit Nederland en twee papers uit Vlaanderen.

In willekeurige volgorde zijn dit:

Amber Bosse	Ruimte voor waarden: het in kaart brengen van buurtervaring bij veranderingen in de leefomgeving
Tymke Ton	Tijd om te Zorgen? Socio-Temporele Configuraties van Huishoudelijk Werk in Gent
Jaimy van Dijk	A walk with the future: an experiential futuring intervention
Hélène Sambaer	Uitdagingen en innovaties bij binnenstedelijke herontwikkelingsprojecten: het Nederlandse voorbeeld
Tess Tjokrodikromo	Leren(d) innoveren: hoe kan een gemeente haar innovatiecapaciteit vergroten?
Teddy de Jong	Hubs: de verbinder die we nodig hebben

SAMENVATTING PAPERS

Kandidaat 1) **Ruimte voor waarde door Amber Bosse**

De energietransitie zorgt voor grote ruimtelijke veranderingen in de leefwereld van bewoners. Deze veranderingen raken aan waarden die mensen koesteren ten aanzien van hun buurt. Het gaat dan vaak juist om waarden die zich niet goed laten vangen in procedures of regelgeving: denk bijvoorbeeld aan het belang van het landschapskarakter en de identiteit van een buurt of de sociale cohesie tussen buurtbewoners. Tijdens het participatieproces dat plaatsvond in Amsterdam over het vormgeven van de windzoekgebieden – plekken in de stad waar mogelijk windmolens geplaatst konden worden – belandde de stad in een conflict over de duurzame ambities van de gemeente. Hier ontstond al snel een twee-kampendynamiek waarin de gemeente vasthield aan haar beleid en actiegroepen steeds vaster in het harnas zaten. In de strijd gingen veel waarden verloren. Dit paper bespreekt een aantal mechanismen die dit verlies te verwijten valt, maar ook de periode waarin er weer verbreding werd gezocht in het gesprek. Om deze verbreding te ondersteunen werd de contextmapping methode ingezet: een designmethode die hielp bij het expliciet maken van zorgen en behoeften die leven in de Amsterdamse windzoekgebieden. De resultaten van dit onderzoek vormen een argument om in al in een vroege fase van het participatieproces de mogelijkheid te creëren voor burgers om op een zo intuïtief en open mogelijke manier waarden in te brengen.

Kandidaat 2) **Tijd om te Zorgen? Socio-Temporele Configuraties van Huishoudelijk Werk in Gent door Tymke Ton (UGent)**

Dit paper baseert zich op een masterproef dat de wederzijds constitutieve relatie tussen stedelijke ruimte en huishoudelijk werk onderzocht in drie Gentse wijken, met als doel de

kenniskloven tussen sociale reproductietheorie en urbanistiek te overbruggen. Dit onderzoek stelt eerst de ondergeschikte positie van huishoudelijk werk binnen de kapitalistische samenleving vast en verkent daarmee de relatie tussen ruimte en samenleving door de lens van huishoudelijk werk. Door het belang van tijd in beide theoretische benaderingen te benadrukken, kan de socio-temporele organisatie van huishoudelijk werk worden beschouwd als het resultaat van (i) historische continuïteiten en patronen binnen het kapitalisme in de organisatie van huishoudelijk werk, (ii) beslissingen over tijdsindeling, (iii) visies, ambities en vooruitzichten met betrekking tot iemands rol in het huishouden of de gemeenschap, en (iv) sociale ritmes. Uit een kwalitatieve analyse van negen interviews blijkt dat huishoudelijk werk een op de markt gebrachte activiteit is geworden die belangrijk is voor het creëren van een gevoel van plaats en gemeenschap. Het sociale belang van productiviteit beïnvloed huishoudelijk werk op zowel ruimtelijk als persoonlijk niveau. Het gevolg is een omgeving waarin de grens tussen "werk" en "nonwerk" niet representatief is voor de werkelijkheden van huishoudelijk werk. Met name goedkopere buurten hebben vaak minder gemeenschappelijke of commerciële ruimtes die meer flexibiliteit zou geven in de organisatie van huishoudelijk werk. Dit paper concludeert een socio-temporele stadsanalyse waarin huishoudelijk werk centraal staat een manier is om uit de bubbel van individualisme te breken die zoveel druk legt op dagdagelijkse zorg.

Kandidaat 3) Een wandeling met de toekomst – Jaimy van Dijk (Universiteit Utrecht)

Planologen houden zich bezig met de toekomst. Ten minste: dat zouden ze moeten doen. De één doet dat expliciet bij het schrijven van een omgevingsvisie, de ander impliciet bij het zoeken naar een geschikte locatie om huizen te bouwen. Die langetermijnonoriëntatie van de planologie is belangrijker dan ooit. De laag gelegen Nederlandse delta staat aan de vooravond van een aantal grote transitieën. Voorspellingen rondom klimaatverandering en zeespiegelstijging lijken de omgang met ruimte fundamenteel te gaan veranderen – hernieuwbare energie vormt een grote ruimteclaim, evenals klimaatadaptatie. Huidige plannen hebben een tijdshorizon van 30 jaar. Maar daarna is het landschap niet af of klaar. De beslissingen van vandaag hebben invloed op de leefomgeving van de toekomstige generaties. De toekomst is inherent onzeker, maar gezien de hedendaagse uitdagingen moeten we dat omarmen en daarop anticiperen. Een vaardigheid die daarbij kan helpen is Toekomstgeletterdheid (Futures Literacy). In dit paper laat ik zien hoe dit zou kunnen. Dit doe ik door de interventie van 'de Zompige Paden', een wandeling door de tijd waarin de verandervaden van de ruimtelijke inrichting van Nederland worden verkend. Dit experiment heb ik in drie heel verschillende planologische situaties toegepast. Deze experimenten waren vooral gericht op het ontwikkelen van de methode. Om verandering teweeg te brengen zijn er een aantal lessen voor de toepassing van toekomstige wandelingen geformuleerd.

Kandidaat 4) Uitdagingen en innovaties bij binnenstedelijke herontwikkelingsprojecten: het Nederlandse voorbeeld – Héléne Sambaer (Stad Roeselare)

Terwijl de vraag naar ruimte voor stadsontwikkeling stijgt, groeien duurzamere manieren van landgebruik in belang. Een belangrijke aanpak hierin is het hergebruik of de herontwikkeling van lege of onderbenutte ruimtes en gebouwen. In plaats van nieuwe stukken land aan te snijden, worden brownfields gebruikt om de omgeving op te waarderen. Nochtans verloopt het recyclen van ruimte in de planningspraktijk niet altijd zo gemakkelijk als verwacht. Sommige benaderingen creëren moeilijkheden die de een vloeiende werking van de herontwikkeling van de ruimte tegengaan. Om te anticiperen op deze moeilijkheden kunnen

innovatieve planningsaanpakken worden toegepast. In deze paper worden bovengenoemde oplossingen, die samengaan met hun eigen moeilijkheden en dilemma's, dieper bekeken. Voorbeelden van herontwikkelingsprojecten in de Nederlandse context, zoals het Ebbinkkwartier in Groningen, worden gebruikt om hun relevantie te illustreren voor de Vlaamse planningspraktijk. Op deze manier is het minder moeilijk om een heldere afweging te maken welke planningsaanpak gebruikt kan worden voor de herontwikkeling van een bepaalde leegstaande site, en dit steeds afhankelijk van de specifieke situatie en locatie.

Kandidaat 5) Leren(d) innoveren: hoe kan een gemeente haar innovatiecapaciteit vergroten? – Tess Tjokrodikromo (TNO)

Maatschappelijke uitdagingen waar publieke organisaties mee te maken hebben, zijn in de afgelopen jaren steeds complexer geworden. Om deze maatschappelijke uitdagingen aan te gaan moeten publieke organisaties innoveren. Waar bureaucratieën oorspronkelijk georganiseerd zijn rondom efficiëntie en legitimiteit wordt van hen nu ook verwacht dat zij kunnen innoveren en transformeren. In het kader van klimaatverandering en snelle urbanisatie zijn transformaties nodig op het gebied van energie, mobiliteit en de gebouwde omgeving. Deze transformaties komen tot uitdrukking op het niveau van een stad of regio, daarom hebben gemeentes hierbij vaak een belangrijke rol. Deze paper draagt bij aan de discussie hoe gemeentes een institutionele omgeving kunnen creëren die technologische en sociale innovatie stimuleert. In dit onderzoek zijn meerdere raamwerken met betrekking tot innovatiecapaciteit geïntegreerd in één operationeel raamwerk om de innovatiecapaciteit van gemeentes te analyseren. Innovatiecapaciteit wordt gedefinieerd als het geheel van competenties en omstandigheden dat innovatie in een organisatie ondersteunt. De elementen die in dit raamwerk naar voren komen zijn: leiderschap, organisatie, kennismanagement, netwerk en leren. Het operationele raamwerk is getest bij twee gemeentes die werken aan een Smart City project. Op basis van dit onderzoek wordt een aantal aanbevelingen gedaan voor het verbeteren van innovatiecapaciteit in deze gemeentelijke organisaties. Enkele aanbevelingen zijn: het ontwikkelen van een visie om een innovatiever organisatieklimaat te realiseren, het creëren van vaste structuren voor kennisdeling en het besteden van meer aandacht aan leren.

Kandidaat 6) Hubs: de verbinder die we nodig hebben – Teddy de Jong (TU Delft/TNO)

Er is een dringend gebrek aan ruimte in steden, wat invloed op de leefbaarheid, sociale cohesie en economische vitaliteit. In stedelijke gebieden zijn er daarom trends en ontwikkelingen die hierop proberen in te hakken en met een helicopterview kunnen deze als volgt gecategoriseerd worden: demografische trends, retail- en economische trends en de ontwikkelingen vanuit beleidsmakers die bepaalde transitievoorwaarden hebben zoals een groter gebruik van actieve vervoerswijzen, de energietransitie, autovrije gebieden en '15-minutensteden'. Het probleem daarentegen bij deze trends en ontwikkelingen is dat deze gevolgen hebben voor de lokale economie en sociale cohesie en kunnen resulteren in een toenemende vraag naar zowel vervoer als ruimte, wat zal leiden tot een toenemende schaarste aan ruimte in steden. Een (mobiliteit) hub is een concept dat potentieel een uitkomst kan bieden voor dit probleem, aangezien het deze trends en ontwikkelingen kan samenbundelen en daarmee efficiënter de ruimte in steden kan gebruiken. Bij het ontwikkelen van deze (mobiliteit) hubs is het van belang dat er een integraal perspectief wordt meegenomen bij het ontwerp, waarbij transport, logistiek en samenkomst centraal staan. Dit

vergroot de toegevoegde waarde, maar tevens de complexiteit. Om de ontwikkeling van integrale (mobiliteit) hubs te laten slagen, is samenwerking tussen verschillende stakeholders vereist en dient er een sturingsaanpak vormgegeven te worden. Dus om het ruimtegebrek tegen te gaan, dient er aandacht te worden besteed aan een onderzoek omtrent de governance aspecten omtrent integrale (mobiliteit) hubs, waarbij verschillende sectoren verbonden zullen worden en loskomen uit de bubbel.

DE JURY EN JURERING

De jury bestond dit jaar uit:

- Paul Wuillaume (voor OMGEVING) (BE)
- Geoffrey Vanderstraeten (Departement Omgeving) (BE)
- Felix Sevenheck (Mitros) (NL)

Juryverslaggeving en ondersteuning vanuit het PlanDag-bestuur: Elke Vanempten

De jury heeft de papers beoordeeld op de volgende criteria: 1) leesbaarheid, 2) onderbouwing, 3) originaliteit en 4) bruikbaarheid voor de praktijk. Bij dat laatste criteria let de jury er ook op of het paper voor zowel de Vlaamse als de Nederlandse context relevant is.

SAMENVATTENDE BEOORDELING

De ingezonden papers scoorden over het algemeen vrij goed op de onderdelen leesbaarheid en onderbouwing van de beoordeling. De meeste papers werden relatief vlot geschreven, kennen een heldere verhaallijn en zijn gestoeld op een literatuur- en/of casestudie. Bij een aantal papers mist de jury een doorvertaling van de theoretische invalshoek naar meer hands-on toepasbare aanbevelingen. De vergelijking België/Vlaanderen – Nederland, toch wel een aandachtspunt in deze internationale PlanDag, wordt in te veel papers over gelaten aan de interpretatie van de jury zelf. Kortom, nog te weinig papers slagen er in een goede combinatie neer te zetten tussen theorie, methode en praktijk. Alvast een aanbeveling voor toekomstige paperschrijvers!

De **paper van Amber Bosse** toont volgens de jury dat waardendetectie binnen ruimtelijk beleid een belangrijk thema is. De aandacht voor 'verweesde' waarden is daarbij cruciaal. De suggestie om deze verweesde waarden expliciet in beeld te brengen en onderdeel te laten vormen van het besluitvormingsproces via contextmapping is interessant. Zo kan tot een betere besluitvorming gekomen worden en misschien ook op de spits gedreven conflictsituaties vermeden worden. Dat vormt een vernieuwend element in afwegingskaders die zich vooral op cijfermatig uit te drukken criteria baseren. Amber's paper prikkelt alvast voldoende om de huidige manier van huurdersparticipatie en het opmaken van wijkvisies in vraag te stellen. Het verhaal is helder geschreven, maar kan voor mensen die verder staan van het onderzoeksveld te technisch overkomen. De theoretische onderbouwing is gedegen, compact en to-the-point. De vraag rijst wel of 1 case voldoende is. De aanbevelingen zijn naar mening van de jury zowel in Vlaanderen als Nederland toepasbaar, al had dit voor enkele juryleden beter uitgewerkt kunnen worden. In beide landen worden planners immers regelmatig geconfronteerd met kritische bewoners die argwanend zijn tegenover algerhande ruimtelijke ontwikkelingen die (al dan niet terecht) voor vermeende overlast zorgen.

Het thema van **Tymke Ton's paper** is verrassend, interessant en onderbelicht. Er bestaat maar weinig kennis over de koppeling tussen huishoudelijk werk en ruimtelijke ordening. Tymke kijkt specifiek vanuit de noden van het huishoudelijk werk, en de gevolgen voor huishoudens in een achterstandspositie, naar de ruimtelijke inrichting van wijken en buurten. In die zin weet de auteur de interesse van de jury te wekken. Jammer genoeg slaagt de paper er niet om de theoretische analyse te overstijgen. De tekst is niet altijd vlot leesbaar of goed te volgen. De onderbouwing van de theorie is uitgebreid en met veelvuldig bronnenmateriaal, maar de auteur slaagt er nog te weinig in de academische theorie ook een eigen interpretatie mee te geven. Er zijn ook grondige vragen bij het beperkt aantal interviews om daarmee effectief onderbouwde analyses en uitspraken te doen. In de inzichten lijken lessen te zitten die ook over de Belgische context heen relevant zouden kunnen zijn, maar helaas worden die weinig tot niet uitgediept.

Het **verhaal van Jaimy van Dijk** heeft een heldere lijn, is communicatief sterk en theoretisch goed onderbouwd. Het geeft een originele insteek in het gekende verhaal van toekomstscenario's, met een nieuwe methodiek die via experimenten getest en (deels) bewezen is. De paper weet de urgentie op te wekken over de verre toekomst na 30 jaar en inspireert om via beelden weer meer aandacht te besteden aan de lange termijn. Het werken met inspiratoren die het verhaal van het landschap vertellen, is interessant en kan nieuwe verfrissende inzichten verschaffen. Het is echter niet voor alle juryleden duidelijk hoe zo'n denkoefening die plannen opnieuw als een 'visionaire bezigheid' positioneert zich in het ruimtelijk beleid van vandaag kan vertalen. Een praktijkgerichte paper, met een goede combinatie tussen theorie, methode en praktijk. Net zoals het een PlanDag-paper betaamt dus. Wat jammer dat de aanbevelingen eerder vaag blijven en de parallel met Vlaanderen niet aangeraakt wordt.

Paperschrijfster H el ne Sambaer zet een beschrijvende paper neer met een ruime theoretische onderbouwing, veelvuldige bronverwijzingen en ook praktijkgerichte onderbouwing via cases. Gezien de grote opgave van binnenstedelijke ontwikkeling en de in praktijk vaak moeizame voortgang van deze projecten (door versnipperd eigendom en conflicterende belangen in de directe omgeving) is de paper relevant voor de ruimtelijke ontwikkeling. De insteek is echter niet meteen zeer vernieuwend en het verhaal komt soms complex over. In een concluderend hoofdstuk komt de vergelijking tussen Nederland en Vlaanderen summier aan bod. De aanzet is relevant voor discussie en vergelijking, maar vergt meer duiding – wie in Vlaanderen kent de 'koelkast' of het 'kavelpaspoort'?. De aanbevelingen worden bovendien sterk beïnvloed door het beschikbaar planningsinstrumentarium en blijven eerder algemeen (belang van flexibiliteit, tijdelijk gebruik en publieke ontwikkeling). De jury vraagt zich af of deze aandachtspunten inherent verbonden zijn aan herontwikkelingsprojecten of zijn dit meer generieke punten die ook kunnen gelden voor andere ontwikkelingsprojecten? En wat gebeurt er na het tijdelijk gebruik?

Tess Tjokrodikromo schreef volgens de jury een eerder theoretisch maar helder opgebouwd verhaal met een goed te volgen redenering. Het onderwerp (innovatiecapaciteit) is zeker actueel maar minder origineel. Verkokering als rem op kennisdeling, lerend vermogen, netwerkvorming is een oud zeer. De link met de twee cases (Amsterdam en Rotterdam) is steeds aanwezig. De conclusie is echter weinig verrassend en enigszins voorspelbaar vanuit het literatuuronderzoek. Wat meer aandacht voor concrete tips en tricks zou het verhaal scherper maken. In deze paper met twee Nederlandse cases lijken lessen te zitten die ook voor Vlaanderen zinvol zijn, maar helaas maakt de auteur de vergelijking niet.

Paperschrijver Teddy De Jong tot slot zoomt in op het actuele onderwerp van mobiliteitshubs als belangrijk element in het mee realiseren van een gewenste modal shift. De paper raakt aan dat dergelijke hubs meer kunnen zijn dan een instrument om die modal shift ook effectief te realiseren (logistiek, aantrekkelijke omgevingen, circulariteit van afvalstromen). Op deze 'verruimde rol' wordt helaas niet dieper ingegaan. Daardoor ontstaat een sterk theoretisch verhaal, weliswaar met grondig literatuuronderzoek en voldoende vlot geschreven. De auteur maakt in de inleiding enkele goede bedenkingen over de noodzaak aan oplossingen om beleidstakken aan elkaar te verbinden. Maar de auteur behandelt de 'hoe'-vraag vooral via een wetenschappelijke analyse van sturingsaanpakken die minder kan overtuigen noch inspireren voor de praktijk. De concrete oplossing is dus beperkt en kan minder overtuigen. Ook de conclusies blijven zeer generiek. Meer aandacht voor cases/praktijk zou de paper meer diepgang kunnen geven.

BESLUIT:

Twee papers slagen er in interessante topics aan te snijden met relevantie voor de Vlaamse en/of Nederlandse planningspraktijk. Tegelijk roepen beide papers op vlak van uitwerking en praktische toepasbaarheid nog vragen op bij de jury.

De jury besluit daarom dit jaar de Jongerenprijs van de PlanDag 2022 uit te reiken als aanmoedigingsprijzen aan:

zowel Amber Bosse voor de paper "Ruimte voor waarde", als Jaimy van Dijk voor zijn paper "Een wandeling met de toekomst"

Namens de jury,

Paul Wullaume
Geoffrey Vanderstraeten
Felix Sevenheck